

Informatiekaart Uiterlijke kenmerken van de waterspitsmuis

De waterspitsmuis is de grootste onder de spitsmuizen. Tien centimeter lang, met een staart van nog eens zes centimeter. Twee keer zo groot als bijvoorbeeld een bosspitsmuis of een huisspitsmuis. De waterspitsmuis is volledig aangepast aan het waterleven. Hij zwemt niet alleen, maar kan zijn oren afsluiten en onder water over de bodem lopen zonder dat hij boven komt drijven.

- Staart: lang en afgeplat, met stijve haren aan de onderkant. De staart is eigenlijk zijn peddel.
- Aan de achterpoten heeft de waterspitsmuis rijen stijve haren aan de zijkant van de tenen. Die poten zijn net flippers.
- Vacht: pikzwart op de rug, wit op de buik.
- Snuit: spitsvormig.

Informatiekaart Gedrag van de waterspitsmuis

Waterspitsmuizen zijn echte stresskikkertjes. Energiek en ondernemend. Ze rennen steeds heen en weer op zoek naar voedsel en zijn ontzettend sterk. Het zijn werkers, en vooral 's nachts actief. Af en toe nemen ze even een uurtje rust, maar daarna gaan ze weer jagen.

Heb je een waterspitsmuis in de hand, dan heb je een klein bommetje vast.

Ondanks het feit dat waterspitsmuizen agressieve diertjes zijn, lijken ze naar elkaar toe redelijk tolerant. Hun territoria overlappen elkaar. Mannetjes en vrouwtjes hebben hun eigen territorium.

Voortplanting

Om te paren zwerft het mannetje door het territorium van diverse vrouwtjes op zoek naar een partner. Mannetjes en vrouwtjes communiceren met elkaar door middel van prikkelende geuren en hoge gillen. De jongen worden geboren in een ondergronds nest van gedroogd gras. Jaarlijks krijgen waterspitsmuizen twee tot drie nesten met jongen, telkens zo'n 6-7 stuks. Na twee tot drie maanden zijn die dan alweer geslachtsrijp. Als de jongen zo'n 30 dagen oud zijn, worden ze door hun moeder uit het territorium gejaagd en geacht zelf een leuk plekje te vinden.

Zo'n levenswijze hou je niet lang vol... De waterspitsmuis leeft zo tussen de 12 en 19 maanden.

Voedsel en jacht

De waterspitsmuis is een carnivoor, een vleeseter, en hij jaagt op het land en in het water. Ze eten veel en vaak per dag. Ze eten dagelijks de helft van hun eigen gewicht aan voedsel. De waterspitsmuis kan een halve minuut onder water blijven en vangt daar, vaak ook lopend over de bodem, slakjes, waterinsecten, kleine visjes en amfibieën, maar hij eet ook regenwormen, en bodeminsecten. Een uniek kenmerk van de waterspitsmuis is dat in zijn speeksel vergif zit. Waarschijnlijk wordt daardoor zijn prooi verlamd of gedood. Het diertje is zo sterk dat hij helemaal uit het water omhoog kan springen om boven het water een vlieg of libel te pakken.

Informatiekaart Omgeving van de waterspitsmuis

Leefruimte

De waterspitsmuis houdt dus van moerassig gebied: water om in te jagen, en riet en begroeide waterranden waar hij zijn nest kan maken. Landelijk is het een zeldzame soort, maar in de provincie Groningen komt hij steeds meer voor omdat landbouwgrond is omgezet naar natuur, vooral natte natuur: moerassig. Ook de polders die ingericht zijn voor waterberging vormen een goede plek voor waterspitsmuizen. Kortom: het Groningse landschap is een ideaal landschap voor de waterspitsmuis. Er leven inmiddels grote populaties in De Onlanden en in het Ruiten Aa-gebied, maar ook op andere natte plaatsen in de provincie wordt de muis steeds vaker gezien.

Bedreiging:

De natuurlijke vijanden van de waterspitsmuis zijn onder andere de kerk- en steenuil en de boom- en steenmarter. De waterspitsmuis staat op de rode lijst van bedreigde soorten. Hun grootste bedreiging is de vernietiging van hun leefgebied door bijvoorbeeld het maaien/afschrapen van oevers en door watervervuiling.

Informatiekaart De mens en de waterspitsmuis

Gif

Je moet de waterspitsmuis maar niet oppakken, want hij kan bijten en doet dat hij zeker als hij de kans krijgt. En zoals gezegd, er zit gif in zijn speeksel dat bij mensen een jeukende huid en andere ongemakken kan veroorzaken. Het levert dus een allergische reactie op.

Beheer

In Groningen komt de waterspitsmuis steeds meer voor. Landelijk is het een zeldzame soort, maar de provincie Groningen heeft veel geïnvesteerd om landbouwgrond om te zetten in natuur, vooral natte natuur: moerassig. Bovendien is een aantal polders ingericht voor waterberging. Kortom: heel geschikt landschap voor de waterspitsmuis. Toen het Ruiten Aa gebied opnieuw werd ingericht en de meanders (kronkels/slingers) in de beek werden hersteld is er rekening gehouden met de waterspitsmuis. Er is gefaseerd gegraven (eerst de ene oever, toen een periode van rust zodat de waterspitsmuis zich weer opnieuw kon vestigen en toen de andere kant).

Organisaties

Organisatie die zich bezighoudt met de waterspitsmuis en zijn omgeving en voor deze verkiezing ambassadeur is van de soort:

- Natuurmonumenten, Jeroen Kuipers j.kuipers@natuurmonumenten.nl

Informatiekaart Uiterlijke kenmerken van het vosje

Een van de best herkenbare wilde bijen in Groningen is een mooi oranje-rood gekleurd, vol behaard exemplaar: het vosje. In Nederland vliegen 360 soorten wilde bijen waarvan 25 soorten hommels rond. Een groot deel daarvan is bedreigd en staat op de Rode Lijst maar geen enkele soort wordt beschermd. Eigenlijk best raar, omdat minstens de helft van de bestuiving die planten en bomen nodig hebben, geregeld wordt door wilde bijen. Daarmee staan bijen aan de basis van een gevarieerde en gezonde natuur.

- Borst en achterlijf: lange roodbruine vacht;
- Verder zwart behaard.
- Grootte: ongeveer anderhalve centimeter (en daarmee één van de grootste bijensoorten). Bijna net zo groot als de bekende honingbij.
- Het mannetje van het vosje is heel wat kleiner dan het vrouwtje en is ook roodbruin tot goudkleurig behaard. Zijn kop heeft witte haartjes en een zwarte rand.
- Vrouwtjes hebben een kleine angel. De angel is te kort om door mensenhuid te gaan en bijen gebruiken de angel liever niet want 1 x steken betekent hun eigen dood.

Informatiekaart Gedrag van het vosje

Wilde bijen hebben drie dingen nodig: stuifmeel, nectar en nestmateriaal. Stuifmeel wordt gebruikt als voedsel voor jonge bijtjes. Volwassen bijen eten het zelf niet, zij leven van nectar. De nectar levert de bijen energie om te leven en te vliegen. Nestmateriaal bestaat vaak uit blaadjes, haren van planten en modder.

- Voortplanting

Honingbijen en hommels leven in kolonies met een koningin en werksters. Maar alle andere wilde bijen leven niet zo. Dat zijn zogenaamde 'solitaire' (alleen levende) bijen. Elke vrouwtjesbij is eigenlijk een koninginnetje en maakt haar eigen nest.

Het vosje is een zandbij en maakt een nest in de grond. Het maakt deze bij niet uit of dat zandgrond of kleigrond is, als het maar droge grond is. Vosjes nestelen vaak in grote groepen bij elkaar, tot soms wel 1000 bijtjes, met allemaal hun eigen nest in de grond. Het nest bestaat uit een kegelvormig hoopje aarde met een klein gaatje erin: de ingang. Eén keer binnen, volgt een hoofdgang tot ongeveer 55 centimeter diepte. Die hoofdgang vertakt zich met zijtakjes die weer schuin omhoog lopen, tot een diepte van ongeveer 35 tot 45 centimeter. Aan het eind van elke zijtak bouwt het vrouwtje een broedcel van ongeveer 8 millimeter groot. Daarin verpakt ze een hoeveelheid stuifmeel en daarop legt ze een eitje. Dan sluit ze de broedcel goed af met een prop nestmateriaal. Vervolgens maakt ze de volgende broedcel en zo verder. De koningin legt de bevruchte eitjes achterin, dat worden de vrouwtjes. Deze eitjes krijgen meer stuifmeel mee en zijn achterin beter beschermd tegen voedselzoekende vogels. De mannetjes komen uit onbevruchte eitjes en deze legt ze meer voorin. Na een kleine twee weken komen de eitjes uit. Het larfje heeft genoeg aan de voorraad stuifmeel om er de hele winter mee door te komen. In het voorjaar komen de nieuwe bijtjes boven de grond. Eerst de mannetjes en een dag of twee later de vrouwtjes.

De mannetjes zijn een stuk kleiner dan de vrouwtjes, maximaal een centimeter groot. Ze hebben één taak: het bevruchten van zoveel mogelijk vrouwtjesbijen. Dat is alles wat ze doen. Na de paring gaan ze al vrij snel dood. De vrouwtjes hebben een uitgebreidere taak. Zij graven diepe gangen in de grond, maken een nest, verzamelen stuifmeel voor de jonge larfjes, leggen eitjes, sluiten de broedcellen af en daarna sterven ook zij nog voor de winter. De nieuwe generatie leeft ondertussen al voort onder de grond.

- Voedsel

Al in het voorjaar is het vosje te vinden op de wilgentakjes en sleedoorn, maar ook op andere bloemen. Waar andere wilde bijen en hommels voor het stuifmeel vaak afhankelijk zijn van een bepaalde soort plant of bloem, is het vosje niet kieskeurig. Elke bloem is goed.

Informatiekaart Omgeving van het vosje

Leefruimte

De bij is op het platteland te vinden, maar ook in de stad, en vooral langs bosranden en spoordijken. De bij heeft droge grond nodig om z'n eieren te leggen en bloemen, kruiden en bomen voor de nectar en het stuifmeel.

- Bedreigingen

Solitaire wilde bijen en ook hommels hebben te maken met drie grote bedreigingen: te veel stikstof in de grond, het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de landbouw en het maaien van wilde bloemen, planten en kruiden. Grasland wordt bemest om het gras beter te laten groeien, en daardoor verdringt het gras de bloemen. De stikstof in de mest komt ook in de lucht en verspreidt zich door de lucht naar bermen en tuinen. Dit is erg slecht voor het groeien van bloemen en kruiden. En bloemen en kruiden leveren nu juist voedsel aan de bijen. Die strak groene grasvelden zien er dus misschien best mooi uit en voor de boeren is het heel handig, maar het is slecht voor de bijen. Ook het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen in de landbouw is dodelijk voor bijen. En als er daarnaast flink gemaaid wordt, zoals bermen, slootwallen of kruidenrijk grasland, gebeurt dat vaak juist in een tijd dat de solitaire bijen en hommels het stuifmeel en de nectar het meest nodig hebben, namelijk in de zomer.

Levensgemeenschap

Bijen zijn maar kleine beestjes, ook al is het vosje één van de grotere. Toch is hun waarde voor de natuur om ons heen enorm. Veel dieren, vogels en ook mensen zijn geheel of gedeeltelijk afhankelijk van insecten. Door bestuiving vindt bevruchting plaats en groeien land- en tuinbouw gewassen, groeien en bloeien bomen en planten, die ons zuurstof leveren en die vruchten dragen als voedsel voor vogels, insecten en de mens!

Informatiekaart De mens en het vosje

Beheer

Bijen zijn in Nederland een bedreigde soort maar niet beschermd (zoals bijvoorbeeld in Duitsland). Ze hebben in grote mate last van overbemesting en het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen. En ze hebben er baat bij als berm en kruidenrijke graslanden laat in het jaar en gefaseerd, dus in verschillende delen, worden gemaaid. Zo blijven er steeds bloemen beschikbaar. De waarde van bijen voor de natuur om ons heen is enorm. Veel dieren, vogels en ook mensen zijn geheel of gedeeltelijk afhankelijk van insecten. Groningen beschikt over een grote variatie aan landschappen en daarin is plaats voor veel wilde bijensoorten. Ze bestuiven de bloemen, planten en bomen. In de landbouw zijn bijen nodig bij onder andere de bestuiving van appels, tomaten en koolzaad. Bijen, waaronder het vosje, staan aan de basis van een mooie, gezonde en gevarieerde natuur in Groningen.

Organisatie

Voor deze verkiezing ambassadeur van het vosje en expert:

- Wankja Ferguson (Ir. landschapsecologie)
van Eco ontwerp- en hoveniersbedrijf: 'Vlinder er Bij' info@vlindererbij.nl